

თოლლდესა მშენდ, მის გამრავლებაზედ; მეთერამეტე საუკუნის დასრულს, ჩინეთში იუცულა თოხ მიღიონ ნაშენერი (24^{1/2} მ.) მცხვეჭრის რიცხვებიდან. შემდევ გასაკვირელად გამტიანლდა ხალხი, როდესაც აქ ლიტერატურმა მართებლობაში მოიდგა ფენი. ათას ფერს (1600) წლის განმავლობაში ქრისტე აქეთ, ჩინეთის მცხოვრებლებს შხალოთ ერთ გრძელ შილიზნი მოჰქმარა. ხალხის მართველობა ხან არის ტოკიატებს ჩაუკარდებოდა ხელში, ხან დემოკრატებს. პირველ შემთხვევაში მცხოვრებლების რიცხვი გასაუცრავ კლებულობდა, მანიშვი ბეგარისა და სხვა გალდებულების ქვეშ; მეორე შემთხვევაში კი თითქმის დაუჯრებელ რეაცეცის ხელავდა თავთ ხალხის გამრავლებისას: ათას შეიდას თერთმეტს (1711) წელში ჩინეთში ირიცხებოდა ოცდაოთხი შილიზნი (24 მ.); ათას შეიდას სამოცდა შეიძმეტუში — ას სამოცდა ათი მილიზნი (170 მ.) და ათას რეას ათში (1810) სამას სამოცდა რიც შილიზნი. მაშასადამე ასეს წლის შემდევ, ისინი თექვსმეტ ნახევარჯერ გამრავლდნენ. ათას შეიდას თერთმეტში (1711) ჩინეთის მცხოვრებთ რიცხვი საფრანგეთისა და ესპანის მცხოვრებლების რიცხვებს ედარებოდა; ათას რეას თორმეტში (1812), მთელი ევროპის მცხოვრებლებს ალემატებოდა ჩინეთის ხალხი ოცდა ხუთაპრენტოთ, ე. ი. მეორხელით კადევ უმეტესი იყო. ათას რეას თორმეტისა და მილიზნის სისხლის, ან და გაბრაზებულ ხალხს ეუბნებია ამ სილიკებს: «ოლონდ შემიბრალეთ და გაცნორდებიონ.» ეს გასაცარი გამრავლება ჩინეთის ხალხისა, ცხადია თავისეუფალი ცხოვრების და მათი ხელმწიფის უფლების სრულირის მიზეზია ჩინეთის იმპერატორები ხშირათ ამნაირას აცხადებენ: «მტრის ხანჯლისა კი არ მეშინია შე, არამედ ხალხის გულგრილი ბისა; იგი, რა მათროლებს და მიშრობს სისხლს.» ან და გაბრაზებულ ხალხს ეუბნებია ამ სილიკებს: «ოლონდ შემიბრალეთ და გაცნორდებიონ.»

ხურში ან შესულა ჯერ, თუმცა ვარგ აღვი-
ლებს აძლევენ დიდის ჯამიაგირით; მაგრამ ა
საშინელი და საზარელი ფალდებულება, რომ
ლის ამინიჭება შესძლებელია: ამ პირების კინ
ბილგან გამოიყენებენ საღიზოს, რომელმაც
გუშინ და თავის საქმობლის მახვილი უნდა
დასცის გულში; და თავისი ძმების სისტო-
უნებურად უნდა დადგარის ბისმარკის ბრძა-
ნებით. თუმცა პრუსიას მიწისტორია ნაპოლე-
ონ ბრნაპარტე ძალიან ასტატურათ დაშა-
მათა, უძლილესი პროცენტები მოაგლივა
საფრანგეთს, მაგრამ აქედგან სრულიად არ
არის საფულისხმია რომ ელჩისის გულში თა-
ვისი მამულის სიყვარული უნდა გამერალ-
იყო; გარდა ამისა, რომ ამ განკარგულებაში
თავადის ბისმარკისგან შეკინებულია უწმინ-
დება და უპატივცემულება კაციბრივი გრძ-
ნობა: სიყვარული თავის სამ
ში ბლოსად მი, გარეშე ამ გარემოები-
საც საეჭო (არის, რომ გაჭირების დროს,
თითონ პრუსიას არ მიმართონ ის შუბები,
რომელსაც ელჩისელების ეხლა თავისი ძმების
და მშობლების მოსაკვლელათ აძლევენ ხელ-
ში. ძალათ დამიარჩილება, არა თუ დამორჩილე-
ბულისათვის არ, არის სასარგებლო, არამედ
დამმორჩილებელისთვისაც ყოველთვის მაფ-
წეველია. ძალიან სიცრულეა, რომ: «შეიში
სიყვარულს შეიქსო;» სადაც შიშია, იქ სიყვა-
რულის წარმოდგენა არ შეიძლება; მხოლოდ
თანამწირო დამკიდებულებაში მყოფთათვის
მოხერხდება სიყვარული და ნდობა, ის უზ-
რალო კეშმარიტება ხშირათ არ ესმისო გან-
თქმულ დაპლოვატებს, და ამასთვის ხდება
ჩევნება დედა მიწაზე დაუთვლელი და შემაძრ-
წუნებელი ბარბაროსები...»

უკანასკნელად უნდა ესთქა, რომ ერმა-
ნიელი ხალხი თავის შრომის მოყვარეობის-
თვის და სიბეჯითისათვის პატრიტის ცემას და-
მსახურებს, კაცობრიობის სახლობაში ნეშ-
ცი კარგი მეტეირო მუშა იქნება, მაგრამ
არასოდეს მოწინავეთ კავი ის არ ვარგა,
მის მძიმე ტენის ძნელად აღვიძებს მაღა-
ლი კაცობრიერ გრძნობა; საყალეფთაო თა-
ვისუფლებისთვის ის შეხერხლად არ შესწი-
რავს თავის სიცოცხლეს ფრანცუზსაენ, და
ამისთვის, მათი სიყვარული უკატარ ძნელია;
რაც გულით არ გულდეს კაცა. 8 ბერნე
ამობას, რომ «ფრანცუზს უყვარსო თავის
უფლება, როგორც საცოლო, წევლისება,
როგორც ცოლი და ნეცეცა ბებიასავითო.»
ამ მახვილ განმარტებაში ბერნი სიმართლე
და ამ ორი სიტყვათ ნათლად იხატება ნემ-
ცის ხასიათი, მასი პოლიტიკური ტემპერამე-
ტი.

თავითონ ნეცეცა ბებიასავითო

დაბრულდა. მაღლობა ღმერთს, უკანასკნე-
ლი ბისმარკის სადინბევო და გარდმო-
ცილდი შეეიცარის სახელვანიჩედ. აღარ მიწუ-
ხებს გულს ნემცური ტურქლული, შედა-
ვხედავ ვერც შევისრობს და ვერც გვირგვი-
ნებს დახატულს სტანციიბრტ და ვეგონებჩედ-
ერთი თავიდგან შეეიცარისა — მის დასასრუ-
ლამდის, ბაზელიდგან შენევამდე, შეიტასათა-
გაიარეთ. მართლა რომ ახირებული საქმეა
იმისთვის ქვეყანა, რომელსაც კაცი შვიდ
საათს გაიარს. აბა, რა უნდა იყოს ეს შედა-
რებით დიდ სახელმწიფოებთან? მაგრამ შევ-
იცარის მეზობელი ხალხები შენატრიან,
და სიხარბით შესცემიან მათ ცხოვრებს,
მათ თავისუფალ მდგომარეობას. აქ გაუკ-
მებული არის კანონის ძლით ყველგვარი
წრდება. თავადი, აზნაური, ვლეხი, გრაფი
და გერლუგი არ ასევრობს; ყველინი არაან
შეეიცარის მოქალაქე, თანამწირი უფლება
თა. ყველას შესძლია უპირველესი ადგილი

ლით ნახვენ. მამისთვის მას არ დაჭირდება
არც ქალაქიუნობა, არც სიყალებები და ორ-პი-
რობა, როგორც ბევრი ადგილის სხვაგან ქს-
თვისებ. ქარუნდა იხმაროს კაცია თავის ამა-
ღლებისთვის მტროლა რომ სასიამოვნო არის,
ა ეთი ქვეწის ნახვა, სადაც კაცის ნობისა სრუ-
ლი თავისუფლების ასპარეზი აქვს; შვეიცა-
რია ამაქობს თავის სახელმწიფო წყობილე-
ბითა; მან იცის, რომ მეზობლები ბარე-
ორ დღეს ვერ მოესწორებიან იმ თავისუფალ
ცხოვრებას, რომელსაც ის ატარებს.

დ. ზურაბის შვილი.

(დასასრული შემდეგში)

ა მ ე რ ი კ ა

ვ. სიუარდ მანების იუ

(6 ქვითლოდი)

ამ მულე ხანში მიიცავა ამერიკაში ერ-
თი გამოჩენილი კაცი, სახელად ვილია მ-
ჰენ რი სიუარდ დ. ლინკოლნის პრეზიდენ-
ტობის დროს, სიუარდი იყო გარეშე საქვე-
ბის მინისტრათ. თანამემამულებისა და
ქვეყნის სახელი იმან დაიმსახურა იმითი, რომ
მთელ თავის სიცაცხლეში მონობას ეწინა-
ღმდეგებობა და ბევრი დაქმარა ამ ამერიკის
დამამცირებელი მონობის მოსპობას.

სიუარდი დაიბადა 1801 წელს ნიუ-იორ-
კის შტატში. მამა მისი უბრალო ექიმი იყო
და თავის მცირედს შემოსავალით ცხავ-
რისდა. 1823 წელს ვილიამ სიუარდმა გა-
თავა სწავლა ერთს იმ დროინდელს უმაღ-
ლესს სასწავლებელში და მიიღო ადვოკატო-
ბის წოდება. ადვოკატობაში ისეთნაირათ გა-
მოიჩინა თავი, რომ მაღლე ის ადგილობრივი
სენატის წევრათ იიჩიეს და რამდენიმე წლის
შემდეგ აგრეთვე ხალხის არჩევით, შეიჭ-
ნა ნიუ-იორკის შტატის ლუბერნატორი. თა-
ვის ლუბერნატორის დროს, იმანგ შეერი-
კარგი წევები შემოიღო და სხვათა შორის
თითქმის სრულიად მოსპოტ მონობა ნიუ-იორ-
კის შტატში. ოთხ წელს ასრულებდა ის
ლუბერნატორის თანამდებობას და შემდეგ
ისევ ადვოკატობას მიჰყო ხელი; ამერიკაში
მ გვარი საქმეები არავის არც გასაკვირვე-
დათ და არც სასირცხათ მიაჩნია: ბევრი
მავალითი მომხდარა, რომ არა თუ ლუბერ-
ნატორს, თვით ამერიკის პრეზიდენტსაც
პრეზიდენტობის შემდეგ, რომელიმე უპრალო
საქმისთვის, მაგალითად ვაჭრობისთვის ანუ ად-
ვიკატობისთვის შოლუციინია ხელი.

ამერიკის საზოგადოებამ მიაქცია ყურადღება
სიუარდის ადვოკატობის დროს იმის პატიო-
სან და მონობის წინააღმდეგ სიტყვებსა. მა-
შინ, ამ იური ირმანული წლის წინეთ ამერი-
კაში ძნელათ თუ ვინზე გამედავდა მონობის
წინააღმდეგ ხმის ამოღებას; ჩრდილოეთ შტა-
ტებს, სადაც სუვერელი მონობა, სადაც ნეგ-
რებს პირუტყვებით ეჭყობოდნენ, იმდროს
ისეთი ძალა ჰქონდათ, რომ მონობის წინა-
აღმდეგ დაუსჯელათ ლაპარავი არავის არ შე-
ეძლო მთელს ამერიკას და ევროპას ეხლაც
ახალის სკანდალი, რომელიც იმდროს მოხდა
ვაშინ ქტონის სენატში, რაღდესაც ერთმა მო-
ნობის მომხრეები ყველა ამერიკის დეპუტატი
ბის თანდაწრებით სილა აჭმა ერთს მონა-
ბის მოწინააღმდეგ სენატორს, სომხერს.

ამისთანა დროში მონობის დაცვაა და
მონობის მომხრეების წინააღმდეგობას ბევრი
ზრდობითი შენერბა და ბევრი გამბედაობა
უნდობა. სიუარდი არცერთს ამ თვისებას არ
იყო მოკლებული და მართლაც ღიღის სითა-
მამითა და გასაკვირველის მცველ-მეტყველ-
ბით ეწინააღმდეგებოდა მონობას. ამიტომაც
დაიმსახურა იმან კეთილი სახელი და შთა-
ნი მართლაც და მართლაც და მართლაც და მართლაც

